

Monitoring digitalnih prava u Srbiji

oktobar-decembar 2019.

U poslednja tri meseca 2019. godine, SHARE Fondacija zabeležila je preko 20 slučajeva povreda digitalnih prava u Srbiji. Kako i u prethodna dva perioda, u ovom dominiraju slučajevi pritisaka zbog izražavanja i aktivnosti na internetu. Primećen je porast broja slučajeva narušavanja informacione bezbednosti, te se u ovom periodu monitoringa desilo čak 5 povreda iz ove kategorije. Ne tako česta kategorija povreda digitalnih prava iz kategorije ostalih povreda, u periodu od tri posmatrana meseca zabeležena je dva puta. Razlika u odnosu na prethodne periode monitoringa jeste i u primećenom padu broja slučajeva povreda informacione privatnosti i zaštite podataka o ličnosti. Dogodila su se dva ovakva slučaja i to oba iz potkategorije nedozvoljene obrade podataka o ličnosti.

Narušavanje informacione bezbednosti je kategorija povreda koja je dominirala kada je SHARE Fondacija započela monitoring 2014. godine, da bi se tokom godina postepeno smanjivala. U 2019. godini, do septembra su zabeležena svega tri incidenta ove vrste. Međutim, od oktobra do decembra desilo se čak 5 slučajeva tehničkih napada, po dva iz potkategorija računarskih prevara i činjenja sadržaja nedostupnim putem tehničkih metoda, kao i jedan iz potkategorije neovlašćenog pristupa. Tako je [portalu Kossev](#) bio onemogućen pristup na dan izbora na Kosovu, a desio se i tehnički napad na portal o kulturi i umetnosti [Direktna reč](#). Takođe, napravljena je [lažna anketa Akademske mreže Srbije](#), neovlašćeno je [preuzet i Jutjub kanal naučne televizije Brainz TV](#) i na njega postavljeni video-klipovi sa američke televizije Foks njuz. U decembru je primećena i zabeležena [kampanja širenja malicioznih mejlova](#) (phishing) u vezi sa dve domaće banke. U porukama koje su stizale elektronskom poštom sa naizgled legitimnih adresa banaka, napadači su dodali dokument kao prilog koji sadrži maliciozni softver.

Jedan od upečatljivih slučajeva koji predstavlja kombinaciju kategorija povrede informacione privatnosti i zaštite podataka o ličnosti i kategorije ostalo jeste slučaj slanja [SMS poruka](#) građanima uoči izbora na Kosovu. Naime, građanima severa Kosova je Telekom Srbija slao poruku kojom su se pozivali da glasaju za Srpsku listu. Svakako najdrastičniji slučaj u ovom periodu dogodio se [prokupačkom novinaru](#) Ljubiši Mitiću, koji je osuđen na kaznu kućnog zatvora od tri meseca zbog fotografije. Naime, novinar je osuđen za krivično delo neovlašćenog objavljivanja i prikazivanja tuđeg spisa, portreta i snimka zbog navodnog objavljivanja fotografije na portalu "Prokuplje, moj kraj", čiji je bio urednik. Kao dokaz da je fotografija objavljena predat je odštampani snimak ekrana (screenshot) koji su i Viši i Osnovni sud u Prokuplju prihvatili kao dokaz i osudili novinara u svojstvu službenog lica. Ovakvi slučajevi pokazuju koliki je zapravo nivo nerazumevanja tehnologije i

digitalnog okruženja među predstavnicima državnih organa, koji odlučuju o pravima i slobodama građana.

Pretnje su, kao i u prethodnim periodima, uglavnom upućivane novinarima. Tako je narodni poslanik i predsednik SRS Vojislav Šešelj [na Tviteru pretio smrću](#) sportskom novinaru Milojku Pantiću, posle čega mu je blokiran Tviter nalog. Pretnje su upućene i novinaru sajta Fake News Tragač [Stefanu Janjiću](#), kao i [Slobodanu Georgijevu](#), dok je odbornica Zavetnika u niškom parlamentu Južnim vestima na Fejsbuku [poručila da će biti "ugašeni"](#). Još jedan upečatljiv slučaj iz potkategorije pritisaka zbog objavljivanja informacija jeste [pritisak na bugarsku novinarku](#) da obriše tekst o umešanosti oca ministra unutrašnjih poslova Srbije u poslove trgovine oružjem i objavi demanti. SHARE Fondacija od ove godine je u [saradnji sa BIRN-om proširila proces monitoringa digitalnih prava i sloboda na još pet zemalja regiona](#) (BiH, Hrvatska, Mađarska, Severna Makedonija i Rumunija) imajući u vidu i međunarodni aspekt ovih problema.

Povreda iz kategorija onlajn manipulacija dovela je do toga da da [Istinomerova onlajn anketa](#) za "laž decenije" bude obustavljena zbog masovnog koordinisanja glasanjem. Naime, portal Istinomer prekinuo je anketu nakon naglog povećanja broja glasova, koji je od desetak hiljada za nedelju dana porastao na više stotina hiljada u roku od nekoliko časova. Posle masovnog povećanja glasova, postupci prethodne vlasti, tj. sadašnje opozicije, preuzeli su prednost na anketi.

SHARE Fondacija je krajem godine takođe predstavila prvi višegodišnji presek stanja monitoringa stanja digitalnih prava i sloboda u Srbiji izdavanjem knjige ["Greška 404: Digitalna prava u Srbiji 2014-2019"](#). "Greška 404" je kroz hronološki pregled, analizu slučajeva i trendova, kao i ličnu perspektivu ljudi koji su osetili povrede digitalnih prava tokom godina, dala do sada najdublji uvid u monitoring i stanje ljudskih prava na internetu u Srbiji, koje ćemo nastaviti da pratimo i u narednim godinama.

[Monitoring baza SHARE Fondacije](#)